ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับวงปี่พาทย์เครื่องห้า

An analytical study of the relationship between Buddhism and Thai orchestra consisting of five groups of wood and percussion instruments

ณัฐพงษ์ กล้าดี[1] , พระศรีสมโพธิ[2]
สามารถ สุขุประการ[3]
Natthapong khradee[1] , Phrasrisombhot [2]
Samart Sukhuprakan [3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของวงปี่พาทย์เครื่องห้า 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับดนตรี 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับวงปี่พาทย์เครื่องห้า งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า1) วงปี่พาทย์เครื่องห้า เป็นวงดนตรีที่มีผู้รู้หลายท่านให้ความเห็นแตกต่างกันถึงการเกิดขึ้นของวง กล่าวคือ บางท่านให้ความเห็นว่าเป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่บางท่านให้ความเห็นว่า เป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา เป็นวงดนตรีไทยประเภทหนึ่งอันประกอบด้วยเครื่องเป่า และเครื่องตี เป็นวงปี่พาทย์ที่เป็นวงหลัก มีจำนวนเครื่องดนตรีน้อยชิ้นที่สุด ได้แก่ (1) ปี่ใน 1 เลา (2) ระนาดเอก 1 ราง (3) ฆ้องวงใหญ่ 1 วง (4) กลองทัด 1 คู่ (5) ตะโพน 1 ลูกและมีฉิ่ง เป็นเครื่องกำกับจังหวะ สันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดจากวงแตรสังข์ ซึ่งประประโคมในพิธีต่างๆ ตามวัฒนธรรมแบบอินเดียที่ส่งอิทธิพลเข้ามายังประเทศไทย ประกอบด้วย สังข์เป็นเปลือกหอยชนิดหนึ่งนำมาขัดแล้วเจาะรูตรงก้นหอยแล้วใช่ริมฝีปากเป่ามีเสียงดังไกลกังวาล บางครั้งเรียกว่า “แตรสังข์” ใช้เป็นเครื่องประโคมในพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ต่อมาจึงนำแตรงอน ที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนสังข์ที่หายากขึ้น แตรงอนเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าทำด้วยโลหะ มีลักษณะงอนช้อนขึ้นคล้ายกับสังข์มาประสมด้วย ซึ่งแตรงอนสามารถเปล่งเสียงได้ไกลกว่าสังข์มาก จึงใช้เป็นเครื่องประโคมในพระราชพิธีเพื่องสร้างบรรยากาศเพราะมีระบบเสียงไม่กี่เสียง วงปี่พาทย์จึงได้รับอิทธิพลของเครื่องเป่าเข้ามาผสมกับเครื่องตีประเภทกลองที่อาจมีอยู่แล้ว และปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตน 2) ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับดนตรีนั้น เสียงดนตรีแบ่งเป็นสองนัย คือ ดีก็มีแล้วก็ไม่ดีก็มี ในพระพุทธศาสนาจึงมีข้อห้ามไว้ในพระวินัยไม่ให้พระฟังดนตรีอยู่ในอุโบสถศีลข้อเจ็ดนัจจะ คีตะ วาทิตะ วิสูกทัสสนา เวรณี สิกขาปทัง สมาทิยามิ คือเว้นจากการฟ้อนรำ

---

[1]ณัฐพงษ์ กล้าดี,นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail. namsena@hotmail.com

[2],[3] อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตและพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ขับร้องประโคมดนตรีและดูการละเล่นอันเป็นค่าศึกษาแห่งกุศลท่านพระสิริมังคลาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์มังคลัตถทีปนี ก็เปิดทางให้การฟังคีตะดนตรี ที่ไม่เป็นวิสูกะ บางคราวฟังได้แล้วท่านยกเอาอรรถาธิบายในคัมภีร์สุมังคลาสินี ตอนกล่าวแก่สักปัญหาสูตรมากล่าวว่าเสียงชนิดใดแม้มีอักขระและพยัญชนะ วิจิตรสละสลวย แต่เมื่อฟังแล้วก่อให้เกิดราคกิเลส เสียงเห็นปานนี้ไม่ควรส้องเสพคบหา แต่ถ้าว่าเสียงชนิดใดที่ประกอบด้วยอัฏฐและธรรมะแม้แต่นางกุมภาทาสีเมื่อฟังแล้วก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยหรือก็ได้เกิดความเบื่อหน่ายสังสารวัฏเสียงเช่นนี้ควรสดับรับฟังได้ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นฐานอารมณ์ของผู้ฟัง และ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับวงปี่พาทย์เครื่องห้า พบว่า ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนาและวงปีพาทย์เครื่องห้า ที่ได้ถูกนำมาช่วยเหลือเกื้อกูลหน้าที่ของกันและกัน โดยพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นปัจจัยให้เกิดผลทางดนตรี สร้างสัมมาชีพและความสามัคคีแก่ชุมชน วงปีพาทย์เครื่องห้า เป็นวงดนตรีเล็กๆ ที่ส่งผ่านมาจากอารยธรรมในอดีต กลายมาเป็นสมบัติของบรรพชนไทย นำมาเป็นเครื่องสักการะที่แสดงความเคารพบูชาต่อพระรัตนตรัย ผ่านการคิดทบทวนก่อนจะนำมารับใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา วางบทบาทที่เหมาะสม สร้างความมีวินัยเบื้องต้นแก่นักผู้บรรเลงและผู้ฟัง สร้างความภาคภูมิใจและปีติใจ แก้ปัญหาความเครียดทางสังคมในระดับหนึ่ง ในขณะเดียวกัน การวางท่าทีของศาสนบุคคล ด้วยความมั่นคงในสมาธิไม่หวั่นไหวด้วยเสียงดนตรี ได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศาสนิกชน การบัญญัติชื่อแก่บทเพลงบรรเลงของวงปี่พาทย์เครื่องห้า ที่สื่อถึงเหตุการณ์สำคัญในพระพุทธศาสนา และสื่อให้ระลึกถึงธรรม นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สื่อให้เกิดความสงบระงับใจ กระตุ้นเตือนในการรักษาจิตไม่ให้หวั่นไหวด้วยกิเลสบาปธรรม มุ่งหน้าไปสู่มรรคผลนิพพาน และนำความสุขมาให้แก่สรรพสัตว์ อันเป็นอุดมคติสูงสุดในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : วิเคราะห์,ความสัมพันธ์,,พระพุทธศาสนา,วงปี่พาทย์เครื่องห้า

Abstract

This Research Article has three objectives: 1) to study the history of the music played by the Piphat Krueng Hao ensemble, 2) to study the relationship of Buddhism with music 3) to analyze the influence of Buddhism on the music played by the Pi Phat Krueng Ha ensemble This research is a qualitative research (Qualitative Research) with the analysis of documentary data.The results showed that. 1) Piphat Krueng Hao orchestra It is a band that has many knowledgeable people giving different opinions about the formation of the band, that is, some people comment that it is a band that has been in existence since the Sukhothai period. But some people commented that is a band that originated in the Ayutthaya period It is a type of Thai ensemble consisting of wind instruments and percussion instruments. It is the main Pi Phat ensemble. There are the least number of musical instruments, namely (1) Pi Nai 1 Lao (2) Ranat Ek 1 Rang (3) 1 Gong Wong Yai (4) a pair of Klong Thad (5) 1 Taphon

and a cymbal to direct the rhythm. It is assumed that it originated from the conch trumpet. fanfare in various ceremonies According to the Indian culture that has influenced to Thailand, consisting of conch, a type of shell, polished and then drilled a hole in the bottom of the shell, then using the lips to blow a distant sound. Sometimes called the "conch horn", used as a fancier in most rituals. Invented to replace the more rare conch. The trumpet is a metal wind instrument. It has a prickly spoon shape similar to a conch. The trumpet can sound much further than the conch. Therefore, it is used as a fancier in the royal ceremony to create an atmosphere because there are few sound systems. Piphat ensemble therefore received the influence of the wind instrument to mix with the percussion type of drums that may already exist. and improve it to suit their culture. 2) The relationship between Buddhism and music Music can be divided into two meanings: good and bad. In Buddhism, it is forbidden in the Vinaya not for monks to listen to music in the chapel, the seven precepts Nacca Gita, Vadita, Visuktassana, Verani, Sikhapadam, Samadiyami, i.e. to refrain from Dance, sing, fanfare and watch the game which is the educational value of Phrasirimangkalachan's merit Mangaladthadipani reciter It opens the way for listening to the musical keita. that is not Vishuka Sometimes, listening to it, he raised the description in the Sumanglasini scriptures. When talking about Sak, the formula came to mention what kind of sound, even though there are characters and consonants. exquisite But when listening, it caused the price of tikiles. A voice like this should not be addicted to association. But if any type of sound consists of Atha and Dharma, but Mrs. Kumpa painted, when listening, causing faith in the Triple Gem, or being bored of this sound, should be listened to, which is about the foundation of emotions listener. And 3) Analyze the influence of Buddhism on the music played by the fifth instrument, the use of the fifth instrument in Thai society by dividing the study issues into 5 categories: who saw that it was beautiful and correct It is accepted by most people in society. The researcher framed two types: 1. auspicious ceremony and 2. inauspicious ceremony; (2) worship. Posture that the artist imagined. by using rhythmic sound as a symbol to convey meaning until when cultural people's beliefs are in agreement with each other (3) Wai Khru Ceremony is a belief of Thai people that has a great influence on the mind and spirit of Thai people (4) The use of music to propagate Dharma in Buddhism, the propagation of religion To see the various religious ceremonies divided into 2 types: 1. Mahachat Sermon and 2. Metaphors in Dharma teaching.

Keywords: Analysis, relationship, Buddhism, Pi Phat Khrueang 5 circle**.**

บทนำ

วัฒนธรรมดนตรีได้แพร่ขยายครอบคลุมทั่วโลก เมื่อมนุษย์ต่างวัฒนธรรมเริ่มติดต่อสื่อสารกัน ได้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด และหยิบยืมแนวคิดในการสร้างสรรค์ แน่นอนว่าวัฒนธรรมทางดนตรีทั้งเครื่องดนตรี จังหวะ ทำนอง การร้อง และสิ่งละอันพันละน้อย ก็ถูกถ่ายทอดหยิบยืมไปด้วยอย่างเลี่ยงไม่ได้[4] เพราะดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึก โดยเฉพาะความสุขทางจิตใจ คลายความเงียบเหงา ความเศร้า ความทุกข์ต่างๆ ทั้งยังกล่อมเกลาจิตใจให้สงบ รื่นรมย์ เกิดศานติรส (วิสัยที่ยินดีในความสงบ) และปล่อยวางสิ่งผูกจิตต่างๆ แก่ผู้ฟัง จิตจึงอยู่ในสภาวะว่างลงได้ แต่ก็มิอาจชำระจิตใจให้หมดจดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ถึงกระนั้นดนตรีชั้นสูงในระดับคลาสสิกดังเช่นดนตรีไทย สามารถช่วยขัดเกลาให้จิตใจใสสะอาด คิดในสิ่งที่ดี ทำในสิ่งที่ดี เกิดความซาบซึ้งใจ จนเกิดความชื่นชมในเชิงคุณค่า (Value) และสุนทรียะ (Aasthetic) ในที่สุด[5] ดนตรีจึงมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญควบคู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากศาสนาเป็นสื่อระหว่างมนุษย์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ฉะนั้นศาสนาจึงเป็นที่รวบรวมความเคารพนับถือสูงสุดของของมนุษย์ เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าถึงสิ่งสูงสุดตามอุดมการณ์หรือความเชื่อถือนั้น และศาสนาเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในด้านอื่นๆ เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง การปกครอง เศรษกิจ ศิลปกรรม วรรณกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ[6]

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่ถือกำเนิดขึ้นในสังคมมนุษย์ และมีความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนต่างๆ ทั่วไปในเอเชียและฝังรากลึกในดินแดนเหล่านี้นับพันปีจนถึงปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากการเห็นการณ์ไกลของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ทรงเผยแพร่ศาสนาพุทธอย่างจริงจังต่อเนื่อง ซึ่งคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาได้รวบรวมบันทึกหลักคำสอนและวินัยต่างๆ ของพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทหนึ่งเป็นพระดำรัสของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระไตรปิฎก ส่วนอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชนาและอื่นๆ [7] พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อจิตใจของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน คนไทยจึงได้สื่อความเลื่อมใสศรัทธาลงไปในวัฒนธรรมทางวัตถุ อันเป็นงานศิลปกรรมต่างๆ[8] รวมถึงบทเพลงไทยหรือดนตรีไทย ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมพระพุทธศาสนา ความอ่อนหวาน ความละเอียดอ่อน ประณีตงดงาม เป็นสุนทรียรสของดนตรีไทย ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน ด้วยเหตุที่ว่า ดนตรีไทยช่วยเป็นสื่อชักนำให้เกิดความสงบเกิดขึ้นในจิตใจ

---

[4] ดูรายละเอียดใน, ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์, **ทิพย์ดนตรีไทย**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช จำกัด, 2539), หน้า 8-9.

[5] อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, **พินิจดนตรีไทย เล่ม 2 ชุด สารัตถะดนตรีไทย**,(กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย จำกัด, 2555), หน้า 8.

[6] อรุณี ตันศิริ, **วัฒนธรรมถิ่นวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช จำกัด, 2549), หน้า 106-107.

[7] อศิมาภรณ์ มงคลหว้า, **ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท**,ปริญญาพุทธศาสตมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), หน้า 1.

[8] อรุณี ตันศิริ, **วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช จำกัด, 2549), หน้า 107.

ทำให้ไม่เครียดทั้งผู้ฟังและผู้บรรเลง คุณลักษณะของดนตรีไทยนั้นทำให้ผู้บรรเลงและผู้ฟังเกิดสมาธิ เมื่อสมาธิเกิดขึ้นก็จะพบความสงบ เมื่อเกิดความสงบย่อมเข้าถึงความสุขทางจิตใจอย่างแท้จริง[9]

ดนตรีกับพระพุทธศาสนาเมื่อฟังแล้วอาจมีความขัดแย้ง ด้วยเหตุที่ว่า ในพระวินัยปิฎกได้กล่าวถึงศีลอุโบสถข้อที่ 7 ว่า เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีดูการละเล่น อันเป็นข้าศึกแก่กุศล[10]แต่ในคัมภีร์มังคลัตถทีปนีกล่าวว่า “การฟังเพลงขับที่ไม่เป็นข้าศึก ควรบางคราว” [11] แล้วยกเอาอรรถาธิบายในคัมภีร์สุมังคลาวิลาสินีตอนกล่าวแก้สักกปัญหสูตรว่า “เมื่อบุคคลฟังเสียง แม้ที่มีอักขระอันวิจิตรมีพยัญชนะอันวิจิตรใด ราคะเป็นต้นย่อมเกิดขึ้น เสียงเห็นปานนั้น ๆ บุคคลไม่ควรเสพ. แต่เมื่อบุคคลฟังเสียงที่อาศัยอรรถ อาศัยธรรม แม้เป็นเพลงขับของนางกุมภทาสี ความเลื่อมใสย่อมเกิดขึ้นได้ หรือความเบื่อหน่ายย่อมปรากฏ เสียงเห็นปานนั้นๆ ควรเสพ”

ร่องรอยความรู้เกี่ยวกับดนตรีมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ดนตรีเครื่องห้า มีปรากฏในพระพุทธดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายครั้ง เช่น “ดูก่อนอานนท์ ดนตรีเครื่องห้า ที่บุคคลปรับดีประโคมดีแล้ว บรรเลงโดยผู้เชี่ยวชาญ ย่อมมีเสียงไพเราะน่ายินดี ชวนฟังให้เคลิบเคลิ้ม”[12] ซึ่งวงดนตรีเครื่องห้า ประกอบด้วย กลอง ตะโพน บัณเฑาะว์ ปี่หรือสังข์[13] อันเป็นวัฒนธรรมดนตรีของอินเดียมาแต่โบราณ[14]ที่แพร่หลายเข้ามาในดินแดนแหลมอินโดจีน และปัจจุบันเรียกว่า ปี่พาทย์เครื่องห้า ซึ่งมีชื่อตรงกับ วงดนตรีเครื่องห้าในสมัยพุทธกาล อย่างไรก็ดี บทเพลงที่บรรเลงอาจไม่มีความเกี่ยวข้องกันในเชิงของการหลุดพ้นจากกิเลส แต่อาจเกี่ยวข้องกันในเชิงของการบูชาหรือสร้างแรงศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ซึ่งบทเพลงและชื่อของบทเพลงบางเพลงที่บรรเลงในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้านั้น มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น เพลงสาธุการ เพลงฉิ่งพระฉัน เพลงพระเจ้าลอยถาด เป็นต้น ซึ่งอาจมีพุทธธรรมแฝงอยู่ในบทเพลงที่บรรเลงในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า” มีอิทธิพลในทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้าประเด็นใดบ้าง เนื่องด้วยผู้วิจัยมีอาชีพเป็นนักดนตรีไทยและคลุกคลีกับการบรรเลงดนตรีไทยในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา จึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิเคราะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ และเพื่อเป็นเอกสารทางวิชาการสืบต่อไป

---

[9] ไพศาล อินทวงศ์, **รอบรู้เรื่องดนตรีไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2546), หน้า 13.

[10] องฺ.อฏฺฐก (ไทย) 23/41/305.

[11] มงคลทีปนี, **มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม 3**, มหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 22, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 134.

[12] ที.ม. (ไทย) 10/256/182.

[13] ที.ม.อ. (ไทย) 242/226.

[14] สุรพล สุวรรณ, ดนตรีไทยในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 29.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า

1.3.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับดนตรี

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualilative Research) แบบวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ทั้งในส่วนของที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับในสังคมไทย

3. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย โดยวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) (2) การตีความหมาย (Interpretation) และ (3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และวรรณกรรมในยุคปัจจุบันโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) เพื่อนำเสนอศึกษาวิเคราะห์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีสู่สังคมไทย

4. นำเสนข้อมูลที่ได้ศึกษามาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย พบว่า

1. ความเป็นมาของบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า

การสืบสาวราวเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมาของคนตรีตั้งแต่สมัยโบราณมา นับว่าเป็นเรื่องยากที่จะให้ได้เรื่องราวที่ละเอียดโดยตลอดหรือแม้จะเพียงพอประติดประต่อ เช่นเดียวกับศิลปะด้านอื่นๆ เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือจิตรกรรม และวรรณกรรม ก็ยังไม่อาจจะทำได้ เพราะดนตรีเป็นศิลปะของการใช้เสียง ถ้าหากไม่มีการจดบันทึกไว้เสียงเหล่านั้นย่อมสลายตัวสูญหายไปอย่างแน่นอน และ เนื่องจากการจดบันทึกทางคนตรีนับได้ว่าไม่เคยมีมาก่อน สมัยของการรู้จักใช้อักษรหรือสัญลักษณ์อื่นๆ เพิ่งจะมีปรากฏและเริ่มนิยมใช้กันในสมัยเริ่มต้นของยุค Middleage คือระหว่าง

ศตวรรษที่ 5 -6 และการบันทึกก็มีแต่เพียงเครื่องหมายแสดงเพียง"ระดับของเสียง" และ "จังหาะ" (Pitch/ and time) ดนตรีเกิดขึ้นมาในโลกพร้อมๆ กับมนุษย์เรานั่นเอง

วงปี่พาทย์เครื่องห้า เป็นวงดนตรีที่มีผู้รู้หลายท่านให้ความเห็นแตกต่างกันถึงการเกิดขึ้นของวง กล่าวคือ บางท่านให้ความเห็นว่าเป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่บางท่านให้ความเห็นว่า เป็นวงดนตรีที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา แต่จากการศึกษาพบว่า มีหลักฐานระบุถึงการเกิดขึ้นแล้วของระนาดเอกและฆ้องวง นั่นก็คือ ศิลาจารึก วัดช้างล้อม จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ประมาณ พ.ศ. 1927 ข้อความในหลักศิลาจารึกกล่าวถึงพ่อนมไสดำได้ถวายของแก่วัดในพระพุทธศาสนาดังนี้ "พาทย์คู่หนึ่ง ฆ้อง 2 อัน กลอง 3 อัน แตรสังข์ เขาควายแต่งให้ไว้ถวายแก่พระเจ้า" จากข้อความดังกล่าวมีผู้รู้วิเคราะห์คำว่าพาทก็คือระนาด ซึ่งก็น่าจะหมายถึงระนาดเอก และคำว่าฆ้องก็น่าจะหมายถึงฆ้องวงใหญ่ จากข้อวิเคราะห์ดังกล่าวเนื่องจากเครื่อง ดนตรีสองชิ้นนี้เป็นเครื่องดำเนินทำนองหลักในวงปี่พาทย์เครื่องห้า ทำให้สันนิษฐานได้ว่าวงปี่พาทย์เครื่องห้า น่าจะได้รับการพัฒนาขึ้นแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยนั่นเอง

วงปี่พาทย์เครื่องห้า คือ วงดนตรีไทยประเภทหนึ่งอันประกอบด้วยเครื่องเป่า และเครื่องตี เป็นวงปี่พาทย์ที่เป็นวงหลัก มีจำนวนเครื่องดนตรีน้อยชิ้นที่สุด ได้แก่ (1) ปี่ใน 1 เลา (2) ระนาดเอก 1 ราง (3) ฆ้องวงใหญ่ 1 วง (4)กลองทัด 1 คู่ (5)ตะโพน 1 ลูก[15] และมีฉิ่ง เป็นเครื่องกำกับจังหวะ[16] สันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดจากวงแตรสังข์ ซึ่งประประโคมในพิธีต่าง ๆ ตามวัฒนธรรมแบบอินเดียที่ส่งอิทธิพลเข้ามายังประเทศไทย ประกอบด้วย สังข์ เป็นเปลือกหอยชนิดหนึ่งนำมาขัดแล้วเจาะรูตรงก้นหอยแล้วใช่ริมฝีปากเป่ามีเสียงดังไกลกังวาล บางครั้งเรียกว่า “แตรสังข์” ใช้เป็นเครื่องประโคมในพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่[17]ต่อมาจึงนำ แตรงอน ที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนสังข์ที่หายากขึ้น แตรงอน เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าทำด้วยโลหะ[18] มีลักษณะงอนช้อนขึ้นคล้ายกับสังข์มาประสมด้วย ซึ่งแตรงอนสามารถเปล่งเสียงได้ไกลกว่าสังข์มาก จึงใช้เป็นเครื่องประโคมในพระราชพิธีเพื่องสร้างบรรยากาศ เพราะมีระบบเสียงไม่กี่เสียง วงปี่พาทย์จึงได้รับอิทธิพลของเครื่องเป่าเข้ามา ผสมกับเครื่องตีประเภทกลองที่อาจมีอยู่แล้ว และปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตน

2. ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับดนตรี

ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับดนตรีนั้น เสียงดนตรีแบ่งเป็นสองนัย คือ ดีก็มีแล้วก็ไม่ดีก็มี ในพระพุทธศาสนาจึงมีข้อห้ามไว้ในพระวินัยไม่ให้พระฟังดนตรีปรากฏอยู่ในอุโบสถศีลข้อเจ็ดนัจจะ คีตะ วาทิตะ วิสูกทัสสนา เวรณี สิกขาปทัง สมาทิยามิ คือเว้นจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรีและดูการละเล่นอันเป็นค่าศึกษาแห่งกุศล ท่านพระสิริมังคลาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์มังคลัตถทีปนี

---

[15] สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: หจก.อรุณการพิมพ์, 2560), หน้า 97.

[16] เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

[17] พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, **ปฐมบทดนตรีไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), หน้า 102.

[18] สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: หจก.อรุณการพิมพ์, 2560),หน้า 75.

ก็เปิดทางให้การฟังคีตะดนตรี ที่ไม่เป็นวิสูกะ บางคราวฟังได้ แล้วท่านยกเอาอรรถาธิบายในคัมภีร์สุมังคลาสินี ตอนกล่าวแก่สักปัญหาสูตรมากล่าวว่าเสียงชนิดใดแม้มีอักขระและพยัญชนะ วิจิตรสละสลวย แต่เมื่อฟังแล้วก่อให้เกิดราคะกิเลส เสียงเห็นปานนี้ไม่ควรส้องเสพคบหา แต่ถ้าว่าเสียงชนิดใดที่ประกอบด้วยอัฏฐและธรรมะแม้แต่นางกุมภาทาสีเมื่อฟังแล้วก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยหรือก็ได้เกิดความเบื่อหน่ายสังสารวัฏ เสียงเช่นนี้ควรสดับรับฟังได้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นฐานอารมณ์ของผู้ฟังประกอบด้วยความจริงศิลปะที่กล่าวนี้เป็นอัพพยากฤตจะเกิดเป็นกุศลหรืออกุศลขึ้นก็เนื่องด้วยพื้นฐานของอารมณ์ของผู้ดูผู้ฟังหรือด้วยทำก็ถือได้ในทางไม่ควรฟังเพราะอาจจูงใจให้น้อมนำไปในทางนั้นได้ง่าย แต่ถ้าผู้ฟังมีพื้นฐานอารมณ์ที่ดีเช่นมีพื้นฐานอารมณ์และเหตุผลและหลักธรรมมุ่งในทางศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาเป็นสำคัญก็ถือเข้าในแง่ที่สั่งได้ถ้าการฟังนัจจะ คีตะ และวาทิตะ เพื่อสนุกสนานเพื่อรื่นเริงบรรเทิงใจเพื่อมหรสพก็ยอมเป็นของไม่ควรแก่บรรพชิตแก่อุบาสกอุบาสิกาแต่ถ้าดูเพื่อศิลป์ก็ไม่น่าอยู่ในข้อห้าม เพราะศิลปะเกิดจากความคิดเห็นเป็นกุศลเป็นความเห็นดีเห็นชอบเพื่อจูงใจให้คนประพฤติดีประพฤติชอบจึงไม่ควรห้าม

บทบาทของดนตรีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไม่มีความเกี่ยวข้องกันแต่ที่นำดนตรีเข้าไปบรรเลงก็เพื่อช่วยส่งเสริมเป็นแรงบันดาลหรือเป็นสื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนามากขึ้น ดนตรีจะประกอบในพิธีทางศาสนาเท่านั้นเช่นมีประกอบในเทศมหาชาติแต่ละกัณฑ์ก็มีดนตรีบรรเลงประกอบเพื่อให้มีความครึกครื้น ดังนั้นศิลปะทางดนตรีนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อศาสนาเพราะเสียงดนตรีสามารถสร้างความรู้สึกกล่อมเกลาจิตใจเพื่อให้เกิดกุศลได้และเสียงดนตรียังเร้าใจผู้ที่ได้ยินเสียงเกิดความรู้สึกศรัทธาสำหรับบุคคลที่มีความเลื่อมใสอยู่แล้วให้เกิดความเริ่มใสเพิ่มขึ้นและทำให้บุคคลที่ยังไม่เลื่อมใส ทำให้เกิดความเลื่อมใสขึ้นมาได้ต่อพระพุทธศาสนาและดนตรียังมีบทบาทมีส่วนเกี่ยวข้องเข้ากับการประกอบในการอุปมาอุปไมยและสอนทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจในหลักคำสอนเกี่ยวกับดนตรีเป็นต้น

3. วิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า

การใช้ดนตรีวงปี่พาทย์เครื่องห้าในพระพุทธศาสนาของสังคมไทยโดยแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น 5 หมวด คือ (1) ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีงามและถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมที่เจริญแล้วต่างก็มีประเพณีและพิธีกรรมที่เฉพาะของตน ผู้ศึกษาวางกรอบไว้ 2 ประเภท คือ 1) งานมงคลพิธี และ งานอวมงคลพิธี (2) การบูชา การใช้ดนตรีเพื่อการบูชาสำหรับคำนิยามของเพลงหน้าพาทย์ครอบคลุม การประกอบอากัปกิริยาที่ศิลปินจินตนาการ โดยใช้ลีลาเสียง จังหวะเป็นสัญลักษณ์ ในการสื่อความหมายจนเมื่อกระแสความเชื่อของผู้คนทางวัฒนธรรมมีความเห็นสอดคล้องตรงกัน เพลงนั้นก็มีนัยสำคัญเป็นกลไกรผสานความรู้สึก ความเชื่อร่วมกัน เพลงพิธีกรรมที่สะท้อนความเป็นเพลงหน้าพาทย์พิธีกรรมและโดดเด่นมากที่สุดคือ เพลงหน้าพาทย์ (3) การไหว้ครู พิธีไหว้ครู เป็นความเชื่อของคนไทยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อจิตและวิญาณของคนไทย ซึ่งที่จริงแล้วความเชื่อประเภทนี้มิได้มีแต่คนไทยเท่านั้นดูเหมือนว่าคนทั้งโลกต่างมีความเชื่อประเภทนี้กันอยู่ทุกชุมชน เพียงแต่ว่าแต่ละแห่งอาจจะมีพิธี กรรมเพื่อสนองความเชื่อที่แตกต่างกันไปเท่านั้นเอง คนตรีไทยเป็นการแสดงทางด้านศิลปะของไทยนั้นมีมาช้านานแล้ว การเริ่มต้นของการแสดงเหล่านี้จะถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่ต้นว่า วิธีการและพิธีกรรมต่างๆ

ที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้จะถูกสร้างขึ้นมาจากผู้ที่อยู่เหนือมนุษย์ อาทิ เทพยดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องอยู่ ความเชื่อดั้งกล่าวนี้ได้รับการกล่าวขานกันมาแต่แรกเริ่ม (4) การใช้ดนตรีเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการใช้ดนตรีเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาการเผยแผ่พระศาสนา คือ การทำให้ผู้อื่นรู้และเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องรู้ประวัติและความเป็นมาของศาสนา เพื่อให้เห็นการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของศาสนาโคยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) เทศน์มหาชาติ และ (2) การอุปมาอุมัยในการสอนธรรม (5) อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เครื่องห้า 5.1 ดนตรีเกี่ยวข้องกับจิต เมื่อดนตรีเป็นสื่อ หรือพาหะที่จะนำให้จิตไปสู่ภาวะใดภาวะหนึ่ง ทำให้จิตดำ หรือทำให้จิตขาวก็ขึ้นอยู่กับพาหะนอกจากนี้ เพราะดนตรีมีคุณค่าต่อจิตที่บริสุทธิ์ มีความสะอาด 5.2 ดนตรีเกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรม เมื่อดนตรีสามารถเป็นสื่อชักนำไปสู่ความดำหรือความขาว นักการศาสนาจึงนำเอาดนตรีไปเป็นอุปกรณ์การสอน ปรุงแต่งเพื่อช่วยให้คนเข้าใจศาสนาได้ง่ายขึ้น โดยใช้ในรูปของเพลงสวด ดนตรีประกอบพิธีกรรม สำหรับในพุทธศาสนาก็มีเพลงสาธุการ เพลงหน้าพาทย์ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม 5.3 ดนตรีเกี่ยวข้องกับการทำศึกสงคราม ในสมัยก่อนนั้นการทำศึกสงครามจะต้องมีการปลุกขวัญกำลังใจของเหล่าทหารหาญ และเมื่อออกรบจะมีการตีกลองในการเปิดศึกกับศรัตรูเป็นการเสริมกำลังใจ ซึ่งเพลงที่ใช้คือเพลงปฐมชั้นเดียว เป็นเพลงหน้าพาทย์ทำนองหนึ่ง ใช้ประกอบการตรวจพล จัดทัพของการทัพในการแสดงเป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการพัฒนาผสมผสานบทเพลงในวงปี่พาทย์เครื่องห้าให้มีความโดดเด่นและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีงบประมาณในการสนับสนุนวงปี่พาทย์เครื่องห้าในท้องถิ่นต่างๆ เป็นการรักษาวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างทั่วถึง

3) ควรมีการถ่ายทอดเนื้อหาของแต่ละเพลงให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ได้เห็นถึงภูมิปัญญาของปราชญ์ในท้องถิ่นต่างๆ ที่มีวงปี่พาทย์เครื่องห้า

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของวงปี่พาทย์ในประเทศไทย

2) ศึกษาแรงจูงใจในการฟังเพลงบรรเลงจากวงปี่พาทย์ในสังคมไทย

3) ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์วงปี่พาทย์เครื่อง 5 ในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2539**. ทิพย์ดนตรีไทย.** กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช จำกัด.

พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. 2554. **ปฐมบทดนตรีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไพศาล อินทวงศ์.2546. **รอบรู้เรื่องดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539**. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆษาจารย์, **มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม 3**. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุรพล สุวรรณ. 2559. **ดนตรีไทยในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2560. **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: หจก.อรุณการพิมพ์.

อัศนีย์ เปลี่ยนศรี. 2555. **พินิจดนตรีไทย เล่ม 2 ชุด สารัตถะดนตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย จำกัด.

อรุณี ตันศิริ. 2549. **วัฒนธรรมถิ่นวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช จำกัด.

อศิมาภรณ์ มงคลหว้า. 2555. ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท,**ปริญญาพุทธศาสตมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.